

РОЗДІЛ IV. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

УДК 321.01:323.1](477)

Ольга Волянчук,

кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
volyanuk@ukr.net,

ORCID ID: 0000-0002-1606-7416

DOI 10.29038/2524-2679-2025-02-254-269

**ПОЛІТИКА ЄДНОСТІ: СУЧАСНИЙ ЗМІСТ
І (РЕ)ІНТЕГРАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ**

У статті осмислено концепцію «політики єдності». Серед завдань дослідження – визначення ключових чинників, інструментів, суб'єктів політики єдності, які сприятимуть її ефективному впровадженню в умовах війни. Це спроба обґрунтування поняття «політики єдності» як дискусійного, багатоскладового, багатозначного, але наскрізного для всіх сфер політики, особливо в контексті сучасних викликів. Ця політика має на меті не лише консолідацію суспільства для протидії зовнішнім загрозам, а й досягнення внутрішньої стабільності шляхом розвитку національної ідентичності, патріотизму, відновлення територіальної цілісності, реінтеграції окупованих або зруйнованих територій тощо. Посилаємося на нову традицію відзначення Дня єднання з 2022 р., а також до додаткових змістів політики консолідації, які з'являються в контексті глобалізації нації та посилення інституційної присутності України на міжнародній арені. Отже, національну єдність розглянуто також у нерозривному зв'язку із завданнями протидії гібридним загрозам для українців за кордоном. Досліджено декілька важливих аспектів політики єдності, зокрема взаємодію між різними зацікавленими сторонами, а також адресні прояви для різних категорій населення, у тому числі молоді, зокрема тієї, що перебуває на zagrożених або тимчасово окупованих територіях, або була змушена виїхати з країни. Вивчення цих груп дає змогу розробити цільові стратегії для підтримки національної єдності й формування стійкості до зовнішніх інформаційних впливів. Запропоновано низку рекомендацій для розвитку напрямів політики єдності в Україні: загальнонаціональний

спротив агресору, захист національних інтересів, підвищення морального духу населення, забезпечення стійкості держави перед зовнішніми загрозами, якісне залучення потенціалу інноваційних технологій, зокрема й штучного інтелекту. Політика єдності має інтегративний характер і тісно пов'язана з іншими напрямками державної політики. Підкреслено необхідність академічного аналізу для підвищення ефективності державних стратегій у сфері національної безпеки та єдності.

Ключові слова: політика єдності, війна, (ре)інтеграція, політична стратегія, ідентичність, патріотизм, молодь, штучний інтелект.

Olha Volianiuk,

Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University,

ORCID ID: 0000-0002-1606-7416

UNITY POLICY: MODERN CONTENT AND (RE)INTEGRATION STRATEGIES

The article explores the concept of “unity policy”. Among the objectives of this research are the identification of key factors, tools, and actors of the unity policy that will contribute to its effective implementation in war-time conditions. This is an attempt to substantiate the concept of “unity policy” as a multifaceted, multi-dimensional, yet crucial element across all areas of politics, especially in the context of modern challenges. This policy aims not only at consolidating society to counter external threats but also at achieving internal stability by strengthening national identity, patriotism, restoring territorial integrity, and reintegrating occupied or destroyed territories, among other goals. The author refers to the new tradition of celebrating Unity Day since 2022, as well as the additional meanings of consolidation policies that appear in the context of national globalization and Ukraine’s strengthened institutional presence on the international stage. Consequently, national unity is also considered inextricably linked to the tasks of countering hybrid threats for Ukrainians abroad. Several important aspects of the unity policy are considered, including the interaction between various stakeholders, as well as targeted approaches for different population categories, including youth, particularly those in threatened or temporarily occupied territories or those forced to leave the country. Studying these groups allows for the development of targeted strategies to support national unity and build resilience to external information influences. A series of recommendations are proposed for the development of unity policy

in Ukraine, including nationwide resistance to the aggressor, protection of national interests, boosting the population's morale, ensuring the state's resilience against external threats, and effectively harnessing the potential of innovative technologies, including artificial intelligence. Unity policy has an integrative character and is closely connected with other areas of state policy. The conclusions of the article emphasize the necessity of academic analysis to enhance the effectiveness of state strategies in the field of national security and unity.

Key words: unity policy, war, (re)integration, political strategy, identity, patriotism, youth, artificial intelligence.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. 16.02.2022 р. в Україні вперше відзначали День єднання, який напередодні запровадив Президент України Указом № 53/2022 [13]. Нова дата в державному календарі викликала академічний і просвітницький інтерес, широкий резонанс та деякі дискусії. Ця дата в ті дні також розповсюджувалася різними каналами комунікації як день імовірного вторгнення РФ в Україну. Водночас у згаданому документі актуалізовано одразу кілька важливих категорій для соціальних наук і громадсько-політичних практик: консолідація суспільства, суспільна свідомість, національна стійкість, протидія гібридним загрозам, інформаційно-пропагандистському й морально-психологічному тиску та ін. Через понад три роки після впровадження нового свята тему єдності вкотре акцентовано Главою держави також у додатковому вимірі – у контексті «усвідомлення своєї нації як глобальної» й посилення інституційної присутності України у світі, зокрема через «міністерство української єдності та протидії російським впливам на українців» – і ця думка, передусім, окремо зафіксована у зверненні до керівників дипломатичних установ України [1].

Названі вище та низка інших державних рішень і стратегій формують також виразний академічний запит щодо розуміння, чим є та потенційно може стати політика єдності в умовах війни, які інструменти й суб'єкти забезпечать її ефективність, у яких зарубіжних практиках і вітчизняному досвіді можливо черпати уроки для впровадження та реалізації відповідного напрямку політичної й/і просвітницької діяльності. Концептуалізація поняття «політика єдності» також має й практичне значення, адже комплексне, науково обґрунтоване розуміння проблематики дає змогу уникати поверхових рішень і розвивати стратегічні програми та плани стосовно складних, сенситивних, глибинних питань національної

ідентичності, суспільно-політичної свідомості, національної консолідації, культурної дипломатії, інформаційної безпеки тощо.

Поняття «політики єдності», запропоноване в цій статті, обране свідомо дискусійним, є відносно новим і за своїм сенсом наскрізним для всіх сфер політики. Адже демократична політика загалом у своїй сутності покликана погоджувати різносторонні, а інколи й протилежні інтереси, працювати з конфліктними процесами в суспільстві, неминучими для будь-яких спільнот нерівностями та антагонізмами, а в умовах війни – ще й шукати додаткові ресурси стійкості й консолідації. У статті спробуємо акцентувати не лише на сутності, а й не завжди очевидних аспектах консолідуючої політики: 1) її суб'єкт-об'єктному вимірі, коли зміст та ефективність залежать від впливовості, ресурсів і спроможності взаємодії між різними зацікавленими сторонами; 2) її адресних проявах для різних категорій населення, зокрема молоді, у т.ч. й тієї, що або перебуває на більш загрожених чи тимчасово окупованих територіях, або (примусово) виїхала з країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових джерелах поняття «політика єдності» не має широкого вжитку, однак чимало суміжних термінів дають змогу сформулювати деякі узагальнення. Категорії єдності/солідарності/консолідації/згуртованості найчастіше супроводжують політологічні дискусії про сучасні політики у сферах інформаційної безпеки, суспільної пам'яті, свободи совісті, національної стійкості, формування громадянської та національної ідентичності, патріотичного виховання молоді тощо. У ширшому контексті йдеться про традиційні галузі політики (освітню, інформаційну, культурну, соціальну, етнополітику та ін.); у методології аксіологічного підходу – про гуманістичну, демократичну, плюралістичну політику. Західні вчені можливості політичної консолідації часто співвідносять зі спектром складних ідентичностей сучасності (етнічним, громадянським, геополітичним, культурним, соціальним, цивілізаційним, мовним, історичним, релігійним і багатьма іншими вимірами сприйняття себе та інших), а також із чинниками як офіційної політики ідентичності, так і зовнішньополітичного втручання в ці процеси [16]. При чому фактор зовнішньої агресії часто є більш значущим у процесі об'єднання громадян, аніж нав'язані державою ціннісні установки чи наративи.

Європейський досвід консолідації акцентує й на дещо інших аспектах, котрі в експертному середовищі отримали назву «політика згуртованості». Цю стратегію пояснюють як еволюційний характер змін, яких зазнав Європейський Союз; як бюджетозатратний комплекс передусім економічних і соціальних заходів, що, утім, відіграв і важливу

політичну роль, оскільки така політика згуртованості використовувалася як інструмент для підтримки інтеграції в ЄС; як основу інвестиційної політики, що спрямована на всі регіони й міста з метою створення робочих місць, підтримки конкурентоспроможності бізнесу, економічного зростання, сталого розвитку, покращення якості життя громадян [7].

За роки відновлення незалежності України серед вітчизняних науковців склалися різні оцінки щодо потенціалу консолідації українського суспільства. Певним чином акумулювали такі напрацювання у двох ґрунтовних аналітичних доповідях, опублікованих 2017 та 2018 рр., співробітники ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України: частина з них зосередилася на загрозах єдності, зокрема самознищенні політичної системи, безправ'ї, суспільній аномії тощо (Г. Зеленько, С. Римаренко), окремі вчені акцентували на ціннісних, політико-ідеологічних орієнтаціях населення, регіональних аспектах суспільного консенсусу (Н. Кононенко, О. Майборода, Ю. Шайгородський, Ю. Шаповал), також на політичному конструктивізмі, конкуренції, правовому рівноправ'ї, довірі як важливих ресурсах консолідації, «імперативі суспільної єдності» (Р. Балабан, Л. Кочубей, В. Ярема) [2; 6]. В умовах повномасштабної війни тема єдності набуває ширших контекстів, потребує перегляду засадничих теоретичних і прикладних підходів.

Мета статті – осмислення змісту, природи й структури політичної консолідації в умовах затяжної війни, її соціальної бази та ціннісних основ. Завдання полягають у визначенні сутності політики єдності, її місця в окремих державних стратегіях: у зовнішній політиці, політиці розвитку національної ідентичності, політиці деокупації та реінтеграції, інших напрямках сучасної демократичної політики держави.

Методика дослідження зумовлена предметним полем і політологічними орієнтирами наукового пошуку в окресленій темі. Політика єдності є концепцією багатозначною, що залежить від контексту, об'єкта досліджень різних наук (політології, філософії, соціології, економіки, соціальних комунікацій, права та ін.). У цьому зв'язку доречно було б традиційно згадати теорію комунікативної дії Ю. Габермаса, ідею про «уявлені спільноти» Б. Андерсона, сутність національної ідентичності за Е. Смітом, дослідження умов культурного різноманіття Ч. Тейлора, учення про політику й місця пам'яті П. Нора та багато інших уже усталених наукових підходів і методів. Ці вчені розглядають проблему єдності через різні аспекти – від ролі націоналізму та соціальної солідарності до мультикультуралізму та інституційних механізмів. Їхні роботи дають змогу зрозуміти, як досягати й підтримувати політичну єдність. Зокрема, у сучасних умовах війн і гібрид-

них конфліктів, а також глобальної кризи системи міжнародної безпеки ці підходи також потребують перегляду. Отож у центрі уваги – чинні тематичні нормативно-правові документи та їх контент-аналіз, що доповнюється аналізом політичних заяв, соціологічних опитувань, а також вивченням і продовженням аналітичних гіпотез та теоретичних розробок базових категорій дослідження.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Загалом, «єдність» як категорія в сучасних наукових, зокрема й політологічних, енциклопедіях і словниках розглядається досить акцентовано та давно. У новому поколінні підручників і довідкових видань із політичних наук усе частіше пропонується поняття «загальнонаціональна єдність», у зміст якого вкладають проблематику особистісного й колективного самоусвідомлення, «тісні економічні, культурні, мовні, релігійні та інші зв'язки між регіонами однієї держави; дружні відносини між людьми, етнічними групами, націями, а також розуміння між владою й народом, владою та опозицією, центром і регіонами, що є політичною проблемою, якою спекулюють і використовують під час виборів та в особистих цілях» [8, с. 223]. Академічні пошуки відповідей щодо порядку денного політики солідаризації в Україні дають підставу вченим також стверджувати, що національна єдність проявляється як потенціал подолання дистанцій і в проблемному, і в регіональному вимірах, у суперечливих відносинах між політичними інститутами, окремими гілками влади, між оцінками судженнями щодо минулих подій та майбутніх перспектив тощо [6].

Державна політика України у сфері консолідації потребує особливої уваги, адже йдеться про унікальний досвід країни, що протистоїть зовнішній агресії в боротьбі за світові демократичні цінності. Запроваджуючи напередодні повномасштабного вторгнення рф в Україну День єднання, Президент України пояснив, що вбачає в цьому фактичну відповідь на залякування ворога, можливість продемонструвати всьому світу силу нашої держави й об'єднаність українського народу на тлі військової загрози [4]. Відповідний Указ за своєю сутністю відсилав одразу до кількох сфер політики: оборонної (підвищення грошового забезпечення військовослужбовців Збройних сил України, підтримка системи територіальної оборони, підготовка громадян до національного спротиву), інформаційної (створення на основі чинних інформаційних ресурсів єдиної інформаційної платформи UAразом), зовнішньої (проведення іміджевих заходів на підтримку України за кордоном), політики у сфері

державної служби (забезпечення належного функціонування державних органів, перебування посадових осіб на роботі, виконання ними обов'язків відповідно до складеної присяги), а також культурної, освітньої політик, політики у сфері національної ідентичності (підняття Державного Прапора України в усіх населених пунктах, виконання Державного Гімну, тематичні уроки в закладах освіти, зустрічі з ветеранами тощо) [13]. Одноденний термін відведено Кабінету Міністрів України для затвердження тематичного плану заходів. Уже за два дні спільними зусиллями план реалізовано. В експертному середовищі згадані заходи розцінювалися як оперативна спроба загальнонаціональної мобілізації, коли апробувалися різні канали комунікації влади із суспільством, а також декларувалися цінності патріотизму, свободолюбства, згуртованості, стійкості, соціальної відповідальності, європейськості, активізму, національного спротиву, медіаграмотності, безпеки тощо.

«Невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства» передбачали 17 пунктів, які стосувалися різних сфер суспільного життя. Водночас у згаданому урядовому Плані окреслили й досить широке коло суб'єктів, які в різній ролі потенційно долучалися до реалізації політики єдності: МВС, МЗС, Мінветеранів, Мінекономіки, Мінмолодьспорт, Міноборони, Мінреінтеграції, Мінсоцполітики, Мінфін, Мінцифри, МКІП, МОН, ДЕСС, Державна установа «Український інститут», Державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України», Держкіно, Держкомтелерадіо, Адміністрація Держприкордонслужби, Національна гвардія, Український інститут національної пам'яті, УНІА «Укрінформ», АТ «НСТУ», телеканал «РАДА», АТ «НСТУ», Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій [11]. Загалом, ішлося про всі центральні органи виконавчої влади та інші заінтересовані державні органи, про обласні, Київську міську держадміністрації, органи місцевого самоврядування, а також про закордонні дипломатичні установи України, представників української діаспори, суб'єктів господарювання, загальнонаціональні й регіональні телерадіокомпанії, заклади освіти, громадський сектор, творчі колективи, волонтерську спільноту, проте з особливим акцентом на вищезазначені структури. Це широкий і достатньо сучасний підхід до розуміння суб'єктності в політиці, що утверджує плюралістичний погляд на політичне життя суспільства й водночас потребує додаткових безпекових заходів в умовах гібридних загроз.

У 2022 р. ідея нового свята отримала також і певну критику: у середовищі аналітиків, експертів, громадських діячів такий підхід іноді сприйняли скептично за формалізм, прискорені темпи реалізації,

пропаганду правлячої політичної сили, відірваність від історичного контексту; загалом цінна ідея єдності суспільства підтримувалася, однак практики її поширення багатьом нагадували радянські традиції [3]. Певною мірою можна було також помітити й деякий дисбаланс регіональної наповненості та функціональних обов'язків у заходах, спрямованих на консолідацію українського суспільства. Наприклад, ключова роль відводилась інформаційній і культурно-просвітницькій складовим частинам процесу консолідації, що, однак, імовірно, не підкріплювалися належним чином фінансово-економічними й соціальними чинниками. За нашими підрахунками, у згаданому Плані заходів серед усіх міністерств найчастіше (10 разів) згадувалося МКІП, натомість помітно менше – Міноборони (4 рази), МЗС (3), Мінреінтеграції (2), Мінсоцполітики (2), і по одному разу – МВС, Мінветеранів, Мінекономіки, Мінмолодьспорт, Мінфін, Мінцифри, МОН. Помітний акцент – на вибрані регіони України, зокрема заходи в Донецькій, Луганській, Херсонській областях. Таке рішення в цей час могло сприяти поширенню безпечності (ілюзії безпеки) для інших регіонів країни.

Водночас цей одноденний захід заклав і багато напрямів для подальшого розвитку політики єдності, у т.ч. і в умовах уже повномасштабної війни. Запроваджені заходи передбачали як взаємодію в громадах, так і дистанційні формати комунікації, онлайн- й офлайнспілкування та загалом відкривали простір для використання сучасних технологій зв'язків із громадськістю. Новий день у державному календарі не був підкріплений історичними фактами, однак комемораційний складник досить виразно простежувався в «живій» пам'яті сучасників, роль якої не варто недооцінювати, особливо в процесах консолідації суспільства. Зокрема, напередодні Дня єдності Президент у зверненні згадав про 14 тис. загиблих захисників і захисниць, а також мирних громадян – жертв російської агресії, про відповідальність усього народу України «не зрадити їх пам'ять» [4]. Запланована робота з молоддю змістовно виходила за рамки формальних підходів, наприклад актуалізовані напрями медіаграмотності, патріотичних флешмобів у соціальних мережах, волонтерства, соціальної реклами тощо.

Уже через кілька років поняття єдності, як і відповідна політика, набули додаткових смислових навантажень. У серпні 2024 р. на пресконференції для українських й іноземних медіа Президент України наголосив на планах зі створення інституції єдності, яка консолідуватиме українців за кордоном і сприятиме протидії російським наративам; зокрема, ішлося про необхідність створення належних умов для «повернення 7,5 млн українців»,

особливо дорослого населення, студентів, дітей, які наразі перебувають за кордоном [9]. Анонсоване рішення, передусім, адресувалось «українській всесвітній спільноті»; заплановане в щонайменше двох інституційних напрямках (відкритті нових консульств України за кордоном та створенні «інституції, яка забезпечить силу глобальної української єдності»); актуалізоване в контексті необхідності протидії ворожій пропаганді та забезпечення освітніх, культурних, духовних, інформаційних потреб українців за межами нашої країни [1].

Уже 03.12.2024 Уряд ухвалив рішення про перейменування Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій на Міністерство національної єдності України, на яке покладається «місія з формування та реалізації державної політики з питань національної єдності України й спільного розвитку, української національної самосвідомості, інформаційної політики єдності України та стратегічних комунікацій (у частині повноважень із питань національної єдності України), громадян України, які покинули своє місце проживання на території України, у тому числі внаслідок або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту й/або тимчасової окупації частини території України, та виїхали за кордон, сприяння реалізації їхніх прав й інтересів і створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні» [5]. Аналіз офіційного ресурсу нового Міністерства наразі дає змогу окреслити дві узагальнені тенденції: 1) у контексті суб'єктності й завдань нова інституція виразно пов'язана з роботою інших міністерств, особливо Мінмолодьспорту та МЗС; 2) більшість ініціатив Міністерства національної єдності зосередженні довкола запуску осередків підтримки українців за кордоном Unity Hubs.

Відносно короткий для якісного аналізу термін функціонування нового органу влади й подальші кроки в напрямі розвитку політики єдності закономірно формують низку завдань серед академічної спільноти. При цьому важливо зважати також на зворотний зв'язок проблеми: під час розробки політичних рішень ураховувати вже набуті напрацювання дослідників та аналітиків у відповідній інтегративній і міждисциплінарній галузі політики. Цінними стануть висновки й рекомендації щодо культурної дипломатії, державних іміджевих стратегій за кордоном, академічної свободи та мобільності тощо. Наприклад, сучасні програми міжнародного співробітництва закладів вищої освіти України могли би стати суттєвим доповненням консолідуючих державних стратегій, адже за умови якісної реалізації відкривають можливості не лише для глобалізації науки й освіти,

але й для ефективних обмінів відповідними досвідами, солідаризуючи пріоритетно саме молодіжний потенціал. За даними попередніх досліджень, програми академічної мобільності, які користуються попитом серед українських студентів; відповідають конституційно закріпленому зовнішньополітичному курсу України; часто містять елементи національно-патріотичного, громадянського, духовно-морального виховання молоді; можуть сприяти ціннісному обміну між поколіннями, розвитку не тільки освітніх цілей, але й традицій, громадянського світогляду учасників; використовують сучасні технології комунікації, які можуть зближувати представників різних культур, розвивати демократію в усьому світі; демонструють «м'яку силу» зовнішньої політики західних держав, але при цьому свідомі викликів і загроз національній та громадянській ідентичності українців, що зазнають російської агресії [10, с. 61–62]. Отже, забезпечення права вільно здобувати знання й компетентності у відкритому світі цілком може сприяти зміцненню національної єдності навіть в умовах війни, але потребує державницького підходу до проблеми.

Узгодження та координація між різними урядовими відомствами й напрямками політики також мала би стати важливим показником ефективності політики єдності. У цьому зв'язку важливо врахувати та розвивати наявні напрацювання, наприклад у сфері державної політики України, щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій, яка «ґрунтується на пріоритетності гарантій безпеки людини, вжиття всіх необхідних заходів для забезпечення її прав і основоположних свобод; ... реалізує комплекс військових, дипломатичних, економічних, інформаційних, гуманітарних та інших заходів» [12]. Це цілком співзвучно завданням політики консолідації з відновлення територіальної цілісності, реінтеграції окупованих або зруйнованих територій, забезпечення безпеки всередині країни, створення умов для стійкого економічного розвитку, а також для соціальної згуртованості, зменшення соціальних і регіональних розбіжностей, інтеграції переміщених осіб та постраждалого населення.

Також доречно враховувати динаміку громадської думки, тобто під час розробки консолідаційних стратегій і тактик зважати на множинні ідентичності в суспільстві, те, які настрої та орієнтири формують різні соціальні групи довкола розуміння національної єдності. Серед крайніх соціологічних досліджень на цю тематику можна згадати, наприклад, результати всеукраїнського опитування упродовж 16–22.05.2024 р. від Київського міжнародного інституту соціології: 44 % українців вважають, що в українському суспільстві зараз є єдність (із них про повну єдність говорять 10 %, решта скоріше схиляються до цієї думки); 15 % вважають,

що зараз в Україні варто говорити про роз'єднаність; 36 % вважають, що в суспільстві зараз «у рівній мірі є елементи єдності та роз'єднаності» [14]. Розробникам політики єдності також потрібно звернути увагу на вказані респондентами пояснення, що, на їхню думку, зумовлює роз'єднаності в українському суспільстві, адже це широкий і неоднозначний перелік причин, серед яких найпопулярніші:

- випадки корупції;
- мовне питання, без чіткого розмежування, яка саме дискримінація мається на увазі;
- брак компетентності у владі, недовіра до дій влади, до офіційної інформації;
- несправедливість, коли різні люди по-різному відчують війну;
- брак взаєморозуміння та взаємодопомоги, «кожен сам за себе»;
- наявність колаборантів тощо [14].

Отже, не лише чинник вимушеного виїзду людей за кордон позначається на згуртованості народу. Структура єдності передбачає врахування достатньо широкого спектра факторів і складників. Наприклад, багато дослідників сьогодні також приділяють увагу тому, як штучний інтелект може сприяти залученню громадськості до процесу прийняття рішень, підвищенню ефективності державного управління, забезпеченню стійкого розвитку та національній єдності. Ідеться про потенціал ШІ для оптимізації процесів державного управління, сприяння прозорості, підвищення довіри громадськості; такі інноваційні технології дають змогу забезпечити інклюзивність в управлінні, поєднують ШІ й людську участь, допомагають моніторити та оцінювати ефективність державних програм у режимі реального часу, підвищувати точність і якість аналізу політичних та соціальних даних тощо [15]. Отже, у цілях розвитку політики національної єдності сучасні практики вивчення громадської думки й впливу на неї повинні керуватися не тільки взаємно верифікованими даними соціологічних опитувань, але також результатами роботи з великими даними, інструменталізацією ШІ тощо.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Запропонований вище огляд джерел й аналіз даних дає змогу сформулювати окремі пропозиції з розвитку політики єдності в сучасній Україні. Політика єдності в умовах війни осмислюється як стратегія, спрямована на консолідацію суспільства, політичних сил, інституцій держави та інших зацікавлених суб'єктів для одразу кількох цілей:

загальнонаціонального спротиву агресору й ефективного ведення воєнних дій; захисту національних інтересів, територіальної цілісності та незалежності країни; зниження напруги всередині країни, підвищення морального духу населення, забезпечення стійкості держави перед зовнішніми загрозами. Змістовним наповненням такої політики можуть стати спільний порядок денний (концентрація на загальнонаціональних пріоритетах); консолідація людських, економічних, інформаційних й інших ресурсів; підтримка національної ідентичності та патріотизму, як і єдиного зовнішньополітичного курсу тощо.

Політика єдності пов'язана з низкою інших напрямів державної політики, це інтегративна діяльність; вона за багатьма завданнями співзвучна із зовнішньою політикою держави, безпековими стратегіями, політикою реінтеграції окупованих або зруйнованих територій, молодіжною політикою тощо. В умовах загроз національній безпеці політика консолідації та політика ідентичності взаємно підсилюються. Наприклад, патріотичне виховання молоді допомагає зміцнити почуття приналежності до країни, гордості за свою державу, сприяє загальному соціальному згуртуванню, готує молодих людей до відповідальності за долю країни, участі у волонтерських рухах, мотивує діяти спільно для досягнення національних цілей, розвиває стійкість до пропаганди ворога, формує молодих лідерів, які можуть стати рушійною силою в підтримці національної єдності, організації рухів опору тощо. Патріотичне виховання може стати інструментом зміцнення як політики ідентичності, так і політики єдності, оскільки підтримує свідомих, мотивованих, згуртованих громадян, які готові підтримувати свою країну навіть у складні часи.

Водночас частим недоліком державних цільових програм, що мають консолідаційні завдання, є їх фактична спрямованість на мобілізацію вже зацікавлених категорій населення, які й без таких програм виявляють громадську активність і відповідальну участь у суспільному житті. Тож важливо формувати якісні пропозиції й для громадян, які ще не визначилися в суспільно-політичних оцінках, мають несформовані ціннісні орієнтири, перебувають на перших етапах політичної соціалізації та/чи лише опановують основи громадянської освіти. Важливі також ті цільові аудиторії, що обмежені в інформаційних ресурсах, ізольовані від якісного просвітницького середовища, доступні для системного ворожого інформаційного впливу, вразливі до ситуативних атак ворога. Потрібно враховувати не лише традиційні вікові, гендерні, професійні, регіональні й інші відмінності в поглядах громадян, але й складніші типи ідентичностей, що формуються ступенем загроженості, рівнем цифрової освіти, відкритістю до глобальних перетворень тощо.

Стислі терміни підготовки та виконання плану з відзначення Дня єднання у 2022 р. викликали певні дискусії в експертному середовищі. Цей урок потрібно врахувати й у майбутніх стратегіях і тактиках державної політики національної єдності. З одного боку, сучасні інформаційні технології, зокрема штучний інтелект, можуть внести суттєві корективи до розвитку спроможностей політики консолідації. Розробники політик можуть краще розуміти потреби, ризики та можливості потенційних заходів, а також значно оперативніше реагувати на різні виклики в складних питаннях національної єдності. З іншого боку, питання національної єдності належить до сенситивних, потребує уваги до різних категорій населення з нерідко протилежними поглядами й ціннісними орієнтирами. Тому швидкість прийняття рішень у цій сфері також залежить від наукової аргументації, залучення академічного потенціалу до розробки відповідних політик, глибинних досліджень соціального простору, від спроможностей закладів освіти, аналітичних центрів й інших інтелектуальних осередків, сформованих і збережених у суспільстві в умовах війни. Для політологічної спільноти це перспективний шлях розвитку попередніх напрацювань, які стосувалися проблематики суспільно-політичних цінностей, політичної та громадянської культури, демократичного врядування, форм/методів/інструментів політики тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Від нашої спільної роботи залежить, яка зброя в руках у наших воїнів – виступ Президента на нараді керівників закордонних дипломатичних установ України «Воєнна дипломатія: стійкість, зброя, перемога». (19.08.2024). *Президент України: офіційне інтернет-представництво*. <https://www.president.gov.ua/news/vid-nashoyi-spilnoyi-roboti-zalezhit-yaka-zbroya-v-rukah-u-n-92669>
2. Державне політичне правління і національна єдність: аналітична доповідь (2017). За ред. О. М. Майбороди. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 248 с.
3. Крючкова, Ю. (16.02.2022). День єднання в Україні: пафосна радянщина у боротьбі за рейтинги чи згуртування людей? *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/den-yednannya-zelenskyi/31707047.html>
4. «Ми спокійні! Ми сильні!» – звернення Президента України. (14.02.2022). *Офіс Президента України*. <https://www.youtube.com/watch?v=EljIP1pl7MQ>
5. Міністерство національної єдності України (2025). *Офіційний сайт*. <https://unity.gov.ua/diyalnist/czili-ta-priorityty-strategichni-dokumenty-strategiya-czili-ta-priorityty/#>
6. Національна єдність у конкурентному суспільстві: аналітична доповідь (2018). За ред. О. М. Майбороди. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 288 с.
7. Політика згуртованості і спільна аграрна політика ЄС: еволюція і огляд законодавства: аналіт. записка (2023). ГО «Інститут громадянського суспільства», 62 с. <https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/igs-analitychna-zapyska-pz-i-sap-yes.pdf>

8. Політологія: навч. енцикл. словник-довідник (2014). За наук. ред. д-ра політ. наук Н. М. Хоми (В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.). Львів: Новий світ 2000, 779 с.

9. Потрібно без примусу повернути українців: Зеленський про створення «Міністерства єдності» (27.08.2024). *Укрінформ*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3899412-potribno-bez-primusu-povernuti-ukrainciv-zelenskiy-pro-stvorennia-ministerstva-ednosti.html>

10. Притула, Х., Волянчук, О. (2024). Громадянська свідомість і патріотизм молоді у контексті академічної мобільності. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*, вип. 22(35), с. 54–64. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.35.07>.

11. Про затвердження плану заходів на виконання Указу Президента України від 14 лютого 2022 р. № 53 «Про невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.02.2022 № 147-р. <https://zakon.rada.gov.ua/go/147-2022-%D1%80>

12. Про Заяву Верховної Ради України про пріоритетні напрями державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: Постанова Верховної Ради України від 23.08.2023 № 3333-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3333-20#Text>

13. Про невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства: Указ Президента України від 14.02.2022 № 53/2022. <https://www.president.gov.ua/documents/532022-41357>

14. Сприйняття українцями рівня єдності суспільства: пресреліз КМІС. 02.07.2024. <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1418&page=1>

15. Cholyshkina, O., Karnaukh, A., Volianiuk, O., Ostapenko, M., Holishevskaya, A. (2024). Public participation and innovative technologies: the role of artificial intelligence in public administration and sustainable development. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias (Health, Science and Technology – Conference Series)*, 3, Article 974. <https://conferencias.saludcyt.ar/index.php/sctconf/article/view/974>

16. Eras, L. (2023). War, Identity Politics, and Attitudes toward a Linguistic Minority: Prejudice against Russian-Speaking Ukrainians in Ukraine between 1995 and 2018. *Nationalities Papers*, vol. 51(1), p. 114–135. doi:10.1017/nps.2021.100.

REFERENCES

1. Vid nashoi spilnoi roboty zalezhyt, yaka zbroia v rukakh u nashykh voyniv – vystup Prezydenta na naradi kerivnykiv zakordonnykh dyplomatychnykh ustanov Ukrainy “Voienna dyplomatiia: stiikist, zbroia, peremoha” (From Our Joint Work Depends What Weapons Are in the Hands of Our Soldiers – Speech of the President at the Meeting of Heads of Foreign Diplomatic Institutions of Ukraine “Military Diplomacy: Resilience, Weapons, Victory”). (19.08.2024). *Prezydent Ukrainy: Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. <https://www.president.gov.ua/news/vid-nashoyi-spilnoyi-roboti-zalezhit-yaka-zbroia-v-rukah-u-n-92669> (in Ukrainian).

2. Derzhavne politychne pravlinnia i natsionalna yednist: analitychna dopovid (State Political Governance and National Unity: Analytical Report). (2017). Za red. O. M. Maiborody. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 248 p. (in Ukrainian).

3. Kryuchkova, Yu. (2022, February 16). Den yednannia v Ukraini: pafosna radianshchyna u borotbi za reitynhy chy zghurtuvannia liudei? (Unity Day in Ukraine: Soviet Pomp

in the Fight for Ratings or People's Consolidation?) Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/den-yednannya-zelenskyi/31707047.html> (in Ukrainian).

4. "My spokiini! My sylni!" – zvernennia Prezydenta Ukrainy ("We Are Calm! We Are Strong!" – Address of the President of Ukraine). (14.02.2022). *Ofis Prezydenta Ukrainy*, 14.02.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=EljIP1pl7MQ> (in Ukrainian).

5. Ministerstvo natsionalnoi yednosti Ukrainy. (Ministry of National Unity of Ukraine) (2025). Ofitsiynyi sait. <https://unity.gov.ua/diyalnist/czili-ta-priorytety-strategichni-dokumenty-strategiya-czili-ta-priorytety/#> (in Ukrainian).

6. Natsionalna yednist u konkurentnomu suspilstvi: analitychna dopovid (National Unity in a Competitive Society: Analytical Report) (2018). Za red. O. M. Maiborody. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 288 p. (in Ukrainian).

7. Polityka zghurtovanosti i spilna aharna polityka YeS: evoliutsiia i ohliad zakonodavstva: Analitychna zapyska (2023). (Cohesion Policy and the Common Agricultural Policy of the EU: Evolution and Legislative Review: Analytical Note). HO "Instytut hromadianskoho suspilstva", 62 p. <https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/igs-analitychna-zapyska-pz-i-sap-yes.pdf> (in Ukrainian).

8. Politolohiia: navchalnyi entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk (2014). (Political Science: Educational Encyclopedic Dictionary) / za nauk. red. d-ra polit. n. N. M. Khomy (V. M. Denysenko, O. M. Sorba, L. Ya. Uhryn ta in.). Lviv: Novyi Svit 2000, 779 p. (in Ukrainian).

9. Potribno bez prymusu povernuty ukraintsiv: Zelenskyi pro stvorennia "Ministerstva yednosti" (It Is Necessary to Return Ukrainians Without Coercion: Zelensky on the Creation of the "Ministry of Unity") (27.08.2024). *Ukrinform*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3899412-potribno-bez-primusu-povernuti-ukrainciv-zelenskij-pro-stvorennia-ministerstva-ednosti.html> (in Ukrainian).

10. Prytula, Kh., Volianiuk, O. (2024). Hromadianska svidomist i patriotyzm molodi u konteksti akademichnoi mobilnosti (Civic Awareness and Youth Patriotism in the Context of Academic Mobility). *Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 22: Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dysyplin (Scientific Journal of Mykhailo Drahomanov University, Series 22: Political Science and Methodology of Teaching Socio-Political Disciplines)*, 22(35), 54–64. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.35.07> (in Ukrainian).

11. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na vykonannia Ukazu Prezydenta Ukrainy vid 14 liutoho 2022 r. № 53 "Pro nevidkladni zakhody shchodo konsolidatsii ukrainskoho suspilstva": Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.02.2022 № 147-r (On the Approval of the Action Plan for the Implementation of the Decree of the President of Ukraine Dated February 14, 2022, No. 53 "On Urgent Measures to Consolidate Ukrainian Society": Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine Dated February 14, 2022, No. 147-r). <https://zakon.rada.gov.ua/go/147-2022-%D1%80> (in Ukrainian).

12. Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy pro priorytetni napriamy derzhavnoi polityky Ukrainy u sferi deokupatsii, reintehratsii i vidnovlennia Avtonomnoi Respubliky Krym ta mista Sevastopolia: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 23.08.2023, № 3333-IX (On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine on Priority Directions of the State Policy of Ukraine in the Field of De-occupation, Reintegration, and Restoration of the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine Dated August 23, 2023, No. 3333-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3333-20#Text> (in Ukrainian).

13. Pro nevidkladni zakhody shchodo konsolidatsii ukrainskoho suspilstva: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.02.2022 № 53/2022 (On Urgent Measures to Consolidate Ukrai-

nian Society: Decree of the President of Ukraine Dated February 14, 2022, No. 53/2022). <https://www.president.gov.ua/documents/532022-41357> (in Ukrainian).

14. Spryiniattia ukrainsiamy rivnia yednosti suspilstva: Presreliz KMIS (Perception of the Level of Unity in Ukrainian Society: Press Release by KIIS), 02.07.2024. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1418&page=1> (date of access: 05.09.2024) (in Ukrainian).

15. Cholyshkina, O., Karnaukh, A., Volianiuk, O., Ostapenko, M., Holishevskaya, A. (2024). Public participation and innovative technologies: the role of artificial intelligence in public administration and sustainable development. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias (Health, Science and Technology – Conference Series)*, 3, Article 974. <https://conferencias.saludcyt.ar/index.php/sctconf/article/view/974> (in English).

16. Eras, L. (2023). War, identity politics, and attitudes toward a linguistic minority: Prejudice against Russian-speaking Ukrainians in Ukraine between 1995 and 2018. *Nationalities Papers*, 51(1), 114–135. doi:10.1017/nps.2021.100 (in English).

Матеріал надійшов до редакції 18.06.2025 р.

УДК 351.746:007:[327(477:100-622НАТО)+061.1ЄС]

Андрій Загородський,

аспірант 3 року навчання, кафедра міжнародних медіакомунікацій
та комунікативних технологій,

ННІМВ КНУ імені Тараса Шевченка,

agawa6792@gmail.com,

ORCID ID: 0009-0002-4048-7872,

DOI 10.29038/2524-2679-2025-02-269-286

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДИСКУРСУ СТІЙКОСТІ В КРАЇНАХ ЄС

У статті здійснено міждисциплінарний аналіз трансформації дискурсу стійкості в політиці ЄС і НАТО впродовж останніх двадцяти п'яти років. Особливу увагу приділено концептуальним витокам поняття *resilience* в гуманітарній та екологічній думці, а також інституціоналізації стійкості в стратегіях ЄС і НАТО з 2000-х рр. до сьогодні. У дослідженні поєднано дискурсивний, порівняльний та міжрівневий підходи до аналізу, що дає змогу простежити, як стійкість перетворюється на нову форму антикризової дії в умовах перманентної кризи. Окрему увагу приділено українському